

Verslag: De toekomst van de parochiekerk

WANNEER

Maandag 7 oktober

LOCATIE

Sint-Catharinakerk Sinaai-Waas

Dries, Sinaai

INLEIDING

Maandag 7 oktober 2013 werd in de Sint-Catharinakerk Sinaai-Waas een 3^e bijeenkomst georganiseerd door de Oost-Vlaamse Vereniging Dorpsbelangen: "De toekomst van de parochiekerk." Deze bijeenkomst had tot doel dat bewonersgroepen werden geïnformeerd over het thema, dat zij inspiratie konden opdoen en dat zij met direct betrokkenen in gesprek konden gaan. Kerkfabrieken, gemeentebesturen maar ook externe organisaties werden daarom ook uitgenodigd deze bijeenkomst bij te wonen. Jan Jaspers van het CRKC (Centrum voor Religieuze Kunst en Cultuur) kwam een toelichting geven.

DE TOEKOMST VAN DE PAROCHIEKERK

Inleiding

Parochiekerken, kapellen en kloosters hebben een centrale plaats in de samenleving en zorgen voor een uniek landschap. Ze zijn vaak gelegen in het hart van de woonkern. Ze maken ook deel uit van het landschap en zijn vaak deel van een beschermd stads- of dorpsgezicht. Het zijn ook vaak strategisch gelegen oriëntatiepunten. Is de skyline wel denkbaar zonder een kerktoeren?

Begrippenkader

Eerst en vooral is het nodig een aantal begrippen te verduidelijken. **Een parochie** de lokale gemeenschap van gelovigen verbonden aan een bepaal gebied. Dit kan een dorp of wijk zijn. **De parochiekerk** is de kerk waar de lokale gemeenschap samenkomt voor de viering en gebed. Soms zijn er meerdere kerken voor 1 parochie. **De kerkfabriek** is de openbare instelling die de materiële middelen beheert voor uitoefening van de eredienst in de parochie. Deze instelling is onderworpen aan het gezag van de kerkelijke en burgerlijke overheid. (Hoeveel parochiekerken in het Vlaams gewest: cijfergegevens zie presentatie) Een klooster- of abdijkerk is een privaat patrimonium en wordt privaatrechtelijk beheerd. Sommigen zijn ook parochiekerk en dus in dat geval beheerd door een kerkfabriek. Andere kerken/ kapellen in scholen, ziekenhuizen of rusthuizen worden ook privaatrechtelijk beheerd maar heel wat zijn nu herbestemd omdat ze hun functie verloren.

Juridisch kader

Vandaag is de relatie tussen kerk en staat geregeld door een federale wetgeving die de erediensten erkend. Een gewestelijk Vlaams decreet regelt de materiële organisatie en werking van de erkende erediensten. Provinciale besturen en gemeentebesturen geven daarbij verplichte materiële steun aan de erkende erediensten. (Meer info over juridisch kader: presentatie)

Wie is eigenaar van de kerkgebouwen?

Kloosters en abdijen zijn meestal in handen van een vzw, een plaatselijke gemeenschap of een overkoepelende orde. Zij beslissen vrij autonoom over eventuele verkoop van het (onroerend) goed.

Voor parochiekerken is dit niet privaatrechtelijk geregeld maar publiekrechtelijk. Na de Franse revolutie en het bewind van Napoleon werden de **kerkgebouwen eigendom van de gemeentebesturen**. Deze **stelden de kerkgebouw dan weer ter beschikking van de Kerk**. Het bisdom is dus geen eigenaar maar de bisschop het wel het laatste woord over het lot van een kerk. Aan **elke parochie** werd **1 kerkfabriek** toegewezen die de financiën beheert voor het uitoefenen van de eredienst. **Deze instantie beschikt over eigen middelen, bij een tekort past de gemeente bij.**

Religieus erfgoed: afgeschreven of zorg voor de toekomst?

Verschillende zaken spelen een rol wanneer het gaat over de toekomst van de parochiekerk. Daarbij zijn bedreigingen waar te nemen maar ook kansen: De participatie aan de zondagsmis daalt (maar bepaalde kerkelijke rituele vieringen blijven belangrijk), een dalend en vergrijzend priesterbestand, de kerken zelf die minder intensief gebruikt worden en te groot worden voor de geloofsgemeenschap, de lasten van de kerkfabrieken die stijgen terwijl de eigen inkomsten dalen, de tekorten op de gemeentelijke begroting die groeien, het politiek draagvlak dat afneemt... Allemaal vormen ze een **bedreiging** voor de parochiekerk.

Dit geeft daarboven het beeld dat vele parochiekerken leeg staan. Een bevraging van het CRKC nuanceert dit: 97% van de parochiekerken worden nog gebruikt voor erediensten. 84% hebben nog een mis in het weekend. 54% kerken zijn open buiten de uren van de eredienst. Er is dus iets anders aan de hand. Volgens de gegevens uit de nota van minister Bourgeois zijn 20% van kerkfabrieken zelf bedruipend. Dat wil zeggen dat 80% tekorten heeft die gedragen wordt door gemeenten. Dit gaat over bedragen zoals een exploitatietekort van 41 miljoen euro op een totaal van 69 miljoen exploitatie-uitgaven.

Echter zijn er wel nog **kansen** voor de toekomst van de parochiekerk. Bijvoorbeeld blijft het maatschappelijk draagvlak binnen de kerkgemeenschap wel groot. Het vrijwilligerswerk rondom parochiekerken blijft aanzienlijk. En er is wel een groeiende belangstelling vanuit erfgoed-, kunst-, cultuur- en architectuursectoren, vanuit stedelijke en provinciale diensten, de academische wereld en gespecialiseerde organisaties.

Binnen alle bisdommen loopt een delicaat proces.

Binnen de kerk werd vanaf 2011 een delicaat **proces** in beweging gezet om op eigen ritme te **evoluieren naar een andere kerkorganisatie**. Daarbij verandert de rol van de pastores, is er een engagement van leken voor nieuwe taken en wordt gekeken welke rol de kerkgebouwen hierin spelen. Het einddoel van dit proces is dat de middelen afgestemd worden aan pastorale noden. Er wordt naar een evenwicht gezocht tussen veranderend pastoraal gebruik, de zorg voor het patrimonium en het denken op lange termijn in termen van erfgoed. Lokaal wordt een **pastoraal plan** opgesteld waarvan het toekomstig gebruik van de parochiekerken een element is.

Wat vraagt minister Bourgeois?

De minister vroeg in zijn nota dat op lokaal niveau tegen 2013, in samenspraak met de Bisschoppelijke overheden, een **lange termijnvisie** werd uitgetekend over de toekomst van de parochiekerken op grondgebied van de gemeente. De kerkfabriek **onderhandelde met gemeentebesturen** op basis van deze visie rond het meerjarenplan tegen eind 2013.

Dit "**parochiekerkenplan**" bevat volgende elementen:

- Parochiekerken als gebouw, met onder meer de cultuurhistorische waarde, de architecturale mogelijkheden...
- Parochiekerken in hun ruimtelijke omgeving (sociaal, cultureel, dorpsgezicht, landschap...)
- Actuele gebruik en functie van de parochiekerken
- Mogelijke interesse van andere actoren

De coördinatie hiervan, het voeren van de gesprekken met de gemeente en het onderzoeken van mogelijke interesse van andere actoren wordt door het **Centraal Kerkbestuur** op zich genomen. Het **CRKC** helpt ook hier door een inventaris op te maken van de kerken, annexen, kapelanijen en kapellen.

Richtlijnen van Vlaamse Bisschoppen voor het gebruik van de parochiekerken.

De Vlaamse Bisschoppen stelden een aantal **richtlijnen** op om duidelijkheid te geven over wat mogelijk is met parochiekerken en over wie beslist in welk gebruik (pastoor, kerkfabriek, bisschop):

Welk "ander" gebruik mag?

- Activiteiten die de betekenis van het gebouw kunnen versterken (cultureel, historisch, kunsthistorisch...)
- Het moet gaan over "passend" gebruik
- Geen niet-Christelijke rituelen of vieringen
- Niet gericht op privébelangen, commerciële of partijpolitieke activiteiten

De **beste bestemming** van de parochiekerk blijft het gebruik als parochiekerk. De huidige voorzieningen zijn gericht op dit gebruik en een ander gebruik vraagt nieuwe investeringen. De vrijwilligers beheren en koesteren hun kerk en willen daarbij verval tegengaan. Dit kan door verschillende uitdagingen aan te gaan.

Bijvoorbeeld door het openstellen van de kerk voor lokale activiteiten en ervoor zorgen dat de kerk open is buiten de eredienst. 75% van de kerken wordt reeds gebruikt voor niet liturgische activiteiten zoals concerten, tentoonstellingen... Maar ook voor stilte en bezinning of als toeristische troef zijn kerken open buiten de uren van de eredienst.

Een **ander gebruik wordt op verschillende manier gedefinieerd:**

1. Valorisatie

De kerk wordt ook gebruikt voor niet liturgische activiteiten die de waarde van de kerk voor de gemeenschap versterkt. Dit kan een inschakeling in toeristische programma's betekenen of het kan gaan om occasionele tentoonstellingen, concerten, voordrachten... Dit vraagt geen of weinig investeringen. Wel moeten goede afspraken gemaakt worden over het gebruik en de inzet van vrijwilligers (openen en sluiten, toezicht...)

2. Nevengebruik

Hierbij maken andere christelijke of katholieke geloofsgemeenschappen gebruik van de kerk.

3. Nevenbestemming

Wanneer de kerk te groot is voor het gebruik van de eredienst of deze wordt niet permanent gebruikt, kan de ruimte gedeeld worden met een andere gebruiker op vaste basis. Er zijn verschillende soorten nevenbestemming waarbij multifunctioneel gebruik wil zeggen dat eenzelfde ruimte gebruikt wordt door verschillende gebruikers en gedeeld gebruik aanduidt dat de ruimte voor eredienst wordt afgescheiden van de ruimte voor ander gebruik. Investeringen zijn hier wel noodzakelijk en er moeten goede zakelijke afspraken gemaakt worden tussen de kerkfabriek en de gebruiker(s). Hierbij is ook de toestemming van de Bisschop noodzakelijk.

4. Herbestemming

Wanneer de kerk niet meer gebruikt wordt voor de eredienst, kan zij een nieuwe functie krijgen. De goedkeuring van de Bisschop is hiervoor nodig, deze wordt pas gegeven als er een duidelijk en aanvaardbaar plan is voor de herbestemming van de kerk.

In de presentatie van Jan Jaspers vindt u verschillende voorbeelden van deze verschillende soorten van gebruik, waaronder een **inspirerend voorbeeld** over de nevenbestemming en gedeeld gebruik van de Sint Gertrudis van Nijvel Kerk in Heerle (NL) waarbij de kerk werd omgebouwd tot een kerk, huisartspraktijk en dorpscentrum.

Meer info nodig, heeft u vragen of wilt u hiermee verder aan de slag in uw dorp? Dan kan u terecht bij de Oost-Vlaamse Vereniging Dorpsbelangen via **info@dorpsbelangen.be**.

SLOT

De deelnemers kregen een drankje aangeboden en konden nog even met elkaar napraten en gegevens uitwisselen.

SPREKER

Naam	Organisatie	Contactgegevens
Jan Jaspers	CRKC Centrum voor Religieuze Kunst en Cultuur	Abdij van Park 7 B-3001 Heverlee T 016 40 60 73 jan.jaspers@crkc.be

DEELNEMERS

Naam	Bewonersgroep/organisatie
Katlijn Vanhulle	Stichting Open Kerken
Sofie Van Moortel	Oost-Vlaamse Vereniging Dorpsbelangen
Patrick D'Haenens	Pastoor Sint-Catharinakerk Sinaai Waas
Albert Van Den Kerkhove	Deken Sint-Niklaas
Pattyn Marleen	Bewonersplatform Beke
Noël Vermeire	Bewonersplatform Beke
	Kerkfabriek Sint-Maurus Beke
	Centraal Kerkbestuur Zomergem
Arno De Taeye	Kerkfabriek Sint-Dieter-in-de-banden Nederbrakel
Toon Vicqueer	Kerkfabriek O.L.Vrouw-ten-Bos Nieuwkerken-Waas
Jan De Pagie	Kerkraad O.L.Vrouw-ten-Bos Nieuwkerken-Waas
Hubert Puylaert	Kerkraad O.L.Vrouw-ten-Bos Nieuwkerken-Waas
Marc Termote	Kerkfabriek O.L.Vrouw Hemelvaart Kaprijke
Tamara Van Hout	Adviseur monumentenzorg Sint-Niklaas

Dank aan alle medewerkers en deelnemers voor hun bijdrage aan deze geslaagde bijeenkomst.

Roger Vergauwen	Kerkraad Sint-Petrus Bazel
Jack Van Tichelen	Kerkfabriek H.Hart Sint-Niklaas
Stany De Bleser	Dorpsraad Belsele
Prosper Smet	Kerkfabriek Heilig Kruis Zwijndrecht
Filip Langouche	Bewonersplatform Schelderode
Kris Lenaert	Bewonersplatform Schelderode
André Verstraeten	KWB Duizend Appels Sinaai
André De Weggheleire	CD&V Sinaai-Waas en Sint-Niklaas
Daniël De Ron	Kerkfabriek Sint-Martinus Onkerzele
Lieve Benoot	Kerkfabriek Sint-Martinus Onkerzele
Jos Ottermans	Bewonersplatform Munte
Rufin Minner	Kerkfabriek Sint-Martinus Kester
Stefaan Schelfaut	Dorpsraad Sinaai
Philippe Vandevyver	Religiosoft
Jasper Verschaere	Religiosoft
De Roeck Roger	Kerkfabriek Belsele

Janssens Gaston	Sint-Petruskerk
Meerschaert	Sint-Peterskerk
Vandersmissen Herbert	Dekenaat Sint-Niklaas
Tollenaere Mady	Dorpsraad sinaai
Roland De Blauwer	Erfgoedcommissie Merelbeke
Vercauter Christiaan	Sint-Catharina Sinaai
Luc David	Bewonersplatform Bottelare
	Voorzitter O-V Dorpsbelangen
Luc Joos	Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen
	Penningmeester O-V Dorpsbelangen
Ellen Van basselaere	Educatief medewerker O-V Dorpsbelangen
Jan Jaspers	CRKC